

י.ט. בעניין טומאה רצוצה

א

כתב הרמב"ם (הלכות טומאת מת פרק ז' ה"ה):

זה כלל גדול בטומאת מת שכל דבר המטמא באהל מן המת אם היה רצוץ שאין לו חלל טפח, הרי הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע בוקעת ויורדת עד התהום ואינה מטמאה מן הצדדין, כיצד כרי של תבואה או גל של אבנים וכזית מן המת בתוכו וכלים בצד הטומאה ואינן נוגעין בה כלים טהורין וכל כלי שבתוך הגל מכוון כנגד הטומאה מלמעלה או מלמטה טמא שהטומאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה חלול טפח על טפח על רום טפח, הוא כקבר סתום ומטמאה מכל סביביו.

מה שכתב הרמב"ם: "זה כלל גדול", רש"י בכמה מקומות כותב שהוא הלכה למשה מסיני.¹ ומה שכתב הרמב"ם: "שכל דבר המטמא באוהל המת", מפשטות לשונו משתמע שבא להגביל את דין טומאה רוצה רק לאותם המנויים לעיל (פרק ג' הלכה א'):

אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת אפילו נפל שלא נתקשרו איבריו בגידין, וכזית מבשר המת וכזית נצל, ואבר מן החי, ואבר מן המת שיש עליהם בשר כראוי, והשרדה והגולגול, ורוב בניינו ורוב מניינו, ורובע עצמות מכ"מ אע"פ שאין בהן לא רוב בנין ולא רוב מנין, ורביעית דם תבוסה, הכל שתיים עשרה.

לפי זה יוצא שבשר המת פחות מכזית אין בו דין של טומאה רצוצה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. דבר זה לענ"ד עמד בסתירה לה שכתב הרמב"ם בפירושו למסכת אהלות (פרק ג' מ"א). וז"ל המשנה:

כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאים כיצד הנוגע בכשני חציי זיתים מן הנבילה או נושאן במת הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית או נוגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו מאהיל על כשני חציי זיתים מאהיל על כחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור אמר ר' מאיר אף בזה רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין הכל טמא חוץ מן המגע עם המשא והמשא עם האהל זה הכלל כל שהוא משם אחד טמא משני שמות טהור.

וזה לשון הרמב"ם בפירושו המשניות שם:²

ודע שהאדם החי אם האהיל על המת הרי זה נטמא כמו שיתבאר במסכתא זו. ויש במשנה זו סתירה בעיני ראשון, והיא, שהוא אמר כי נוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית או נוגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו או שהיה עמו באהל כגון שהיה האדם וחצי זית תחת אהל והוציא אבר מאבריו מחוץ לאהל

1 רש"י סוכה (דף ד ע"א) ד"ה ה"ג בית, חולין (דף קכה ע"ב) ד"ה דכולה.

2 בתרגום הרב קאפח. והרמב"ם חזר על הדברים בפירושו למסכת עדויות (פרק ג' מ"א).

אבל מאהיל ונוגע אינו מצטרף לדעת חכמים כמו שהמשיל באמרו אבל הנוגע בכחצי זית וכו'. וחלק ר' מאיר על תנא קמא ואמר שגם חכמים סוברים שאהל ונגיעה מצטרפין, ואין הלכה כר' מאיר. המסקנא מכל זה שנוגע בחצי זית ומאהיל על כחצי זית טהור, ואם היה בין הטומאה ודבר שהאהיל עליה או האהילה עליו פחות מטפח הרי היא כאלו נגעה בו ונגיעה אנו חושבין אותה להצטרף עם זולתה כפי שקדם באורו לדעת חכמים. אבל ר' דוסא הרי הוא עושה אותו נוגע ומאהיל, ולדעת חכמים כנוגע בשני חציי זיתים בבת אחת. והלכה כחכמים.

הרי מפורש דגם בפחות מכזית יש דין טומאה רצוצה בוקעת ועולה. ומקורו בסוגיה בחולין (דף קכה ע"א) שמפרשת את המשנה במגדל שמאהיל בטומאה רצוצה על חצי זית מחד ונוגע בחצי זית מאידך:

א"ר אבין ואיתימא ר' יוסי בר אבין, אף אנן נמי תנינא (דקרי למאהיל נוגע- רש"י): הנוגע בכחצי זית ומאהיל על חצי זית, או חצי זית מאהיל עליו - טמא אי אמרת בשלמא חד שמא הוא משו"ה מצטרף, אלא אי אמרת תרי שמי נינהו מי מצטרף? והתנן: זה הכלל, כל שהוא משם אחד מצטרף וטמא, משני שמות טהור, אלא מאי, חד שמא הוא? אימא סיפא אבל הנוגע בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית - טהור, ואי חד שמא הוא, אמאי טהור? אלא קשיא רישא! אמר רבי זירא: בטומאה רצוצה בין ב' מגדלים עסקינן, ואין ביניהן פותח טפח, דכולה נגיעה היא. ומאן תנא דקרי לאהל נוגע ר' יוסי היא, דתניא, ר' יוסי אומר: מלא תרווד רקב - מטמא במגע

ונגע בחצי זית, ואמר בכל זה שהוא טמא לדעת חכמים, משמע מזה כי נוגע ומאהיל דבר אחד לדעתם וכי שני הסוגים הללו משם אחד הם.

ואמר אחרי כן אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור, משמע מזה כי נוגע ומאהיל אינן משם אחד. ובארו בתלמוד פירושו וחלוק הדין בו, והוא שנוגע ומאהיל שני שמות כמו שאמר אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור. אבל אמרו בתחלה ובמת נוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית שהוא טמא הרי הוא בתנאי שאמרו, והוא שיהא מגדל ועל גבו חצי זית מן המת, ועליו מגדל אחר וביניהם פחות מגובה טפח, והמגדל העליון מאהיל על אותו החצי זית, ונגע חצי זית אחר מן המת באותו המגדל העליון הרי זה מתטמא, לפי שמצטרף החצי זית שנגע בו לחצי זית שהאהיל עליו וכאלו נגע בו כזית מן המת, ונעשה הדבר כן מפני שהוא גבוה מעל אותו החצי זית פחות מטפח שהוא המועט בשעורי האהל כמו שיתבאר לך, ולפיכך חשבנו כי שני חציי הזיתים נוגעין בו. אבל אלו היה בין שני המגדלים טפח או יותר שהוא שעור האהל לא היתה מתטמאת, לפי שנוגע ומאהיל שני שמות הן, וכך אמרו בתלמוד בטומאה רצוצה בין שני מגדלים עסקינן ואין ביניהן פותח טפח.

וכך גם אם נגע חצי זית במגדל התחתון והיה חצי זית אחר עליו כלומר דבוק בקרקע המגדל העליון וביניהן פחות מטפח, הרי גם הוא מתטמא על הדרך שאמרנו מפני שאנו חושבים את הכל נגיעה מחמת קרבת החצי זית האחר לדבר שהאהיל או הואהל עליו,

אם כן המאהיל על אותו חצי זית נחשב כנוגע מחמת טומאה רצוצה, וקשה, הלא על פחות מכזית לא חל דין טומאה רצוצה כמ"ש הרמב"ם בהלכות טומאת מת. ואין כל סברא להקדים את המאוחר ולומר שמאחר וכתוצאה מדין טומאה רצוצה יחשב כאלו נגע יש כאן זית שלם, דסוף סוף עלינו להתחיל בדין טומאה רצוצה לפני שהצטרף לחצי זית של הנוגע.

ב

אמנם להלכה הרמב"ם השמיט בהלכות טומאת מת הא דחידוש רב זירא בפירוש המשנה, דאף על פי שאוהל ומגע הם שני שמות, מאהיל על טומאה רצוצה נחשב כנוגע. וכן כתב (פרק ד' הלכה י"ד):

המשא והמגע והאהיל שלשה שמות הם וכל שהוא משם אחד מצטרף ומטמא, ומשני שמות אינו מצטרף וטהור, כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני חצאי זיתים בבת אחת, או שהאהיל על כשני חצאי זיתים, או שהאהיל על חצי זית וחצי זית אחר מאהיל עליו, או שהיה הוא וחצי זית תחת האהל והאהיל במקצת גופו על חצי זית אחר, או האהיל חצי זית על מקצתו הכל טמאים מפני שהוא שם אחד, אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית, או שהאהיל עליו חצי זית אחר, או שהאהיל הוא על חצי זית אחר, וכן הנושא כחצי זית ונגע בחצי זית אחר הכל טהורים, שאין המגע מצטרף עם המשא לא במת ולא בשאר טומאות, ולא המגע מצטרף עם האהל ולא האהל מצטרף עם המשא.

הרי שלא הזכיר הא טומאה רצוצה בין שני מגדלים ואין ביניהם פותח טפח דכולה

ובמשא ובאהל, בשלמא במשא ובאהל, הא קא טעין ליה לכוליה, והא קא מאהיל אכוליה, אלא נוגע, הא לא נגע בכוליה! אלא לאו ש"מ: מאי נוגע מאהיל.

וברש"י שם (ד"ה דכולה נגיעה היא) וז"ל: "אפילו הוא מאהיל למעלה מן הבשר הרבה כגון שהיו המגדלים גבוהים והטומאה למטה והוא מאהיל סמוך לראשיהן קרי נגיעה דכיון דהלמ"מ היא דטומאה רצוצה בוקעת הוי כמאן דמלי טומאה כל חלל שבין שני המגדלים ומהא לא תסייעיה לרבי יוחנן".³ הרמב"ם מפרש, איפא, את המשנה על פי רב זירא דס"ל דנוגע ומאהיל שני שמות הם, ועל כן אי אפשר לצרף את שני חצאי זיתים אלא אם כן החצי זית שמאהיל עליו הוא נמצא בין שני מגדלים שאין ביניהם חלל, ואנו אומרים טומאה רצוצה בוקעת ועולה, ועל ידי זה האהל נחשב כנגיעה ומצטרף לנוגע בחצי זית. וצריך עיון איך חל הכלל של טומאה רצוצה בוקעת ועולה כשהטומאה פחות מכזית. ואין לומר דשאני התם דעל ידי צירוף החצי זית שנוגע נחשב כאילו שכאן כזית מלא, דבשלמא לעניין נוגע ומאהיל דסלקא דעתיה שם נחשב כנוגע אף על פי שלהלכה גם לנגיעה וגם למאהיל צריכים שעור של זית כמבואר שם ברמב"ם הנ"ל, ניתן לומר שמצטרף חצי זית של נוגע עם חצי זית שמאהיל עליו, דשאני התם דגם נוגע בחצי זית נחשב נוגע אלא שאינו מטמא וכן המאהיל על חצי זית הוא נחשב מאהיל, והיה סלקא דעתיה שכל מאהיל נחשב נוגע. אבל אליבא דרבי זירא, סתם מאהיל לא נחשב נוגע, ועל כן אם נוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית אינו מצטרף אלא

3 ועיין במי נפתוח (פרפ"ד, אות ה'), שמסביר את פירוש שני מגדלים לרש"י ולרמב"ם.

כר"ש דברייתא, וכ"כ הגר"ח על רמב"ם (פרק י"ט ה"א ד"ה האומנם).

והנה, אילו היה לנו מקור בש"ס למה כתב הרמב"ם בפרק ז' הנ"ל דממנו משתמע דרק בדבר המטמא באהל נאמר הכלל טומאה רצוצה בוקעת ועולה, אפשר היה אולי להסביר את השמטתו של הרמב"ם לחידושו של רבי זירא בפירוש המשנה. אבל מאחר ולא מצאנו מקור לזה, ע"כ הרמב"ם כתב את זה מסברא, ואם כן קשה איך פירש הרמב"ם את המשנה בפרק ג' דאהלות בניגוד לסברתו, וכן איך הסביר את דברי רבי זירא הנ"ל. אגב, הדברי מלכיאל בהמשך התשובה רצה לחזור ממסקנתו שהרמב"ם אינו מקבל את סברת רבי זירא דטומאה רצוצה נחשב כנוגע, וז"ל: "אך נראה שז"א דהא כתב הרמב"ם מפורש בפ"ב מהט"מ דטור"צ הוי כמגע ע"ש ואולי ס"ל דאף דהוי כמגע מ"מלא הוי שם אחד עם מגע". לפענ"ד כשנדייק בלשון הרמב"ם שם נראה דלא מפורש שם דטומאה רצוצה הי כמגע, דז"ל הרמב"ם שם:

...וכן אם היתה טומאה על גבי אהל זה וכלים תחתיו כל שכנגד הטומאה טמא שהרי האהילה עליהן ואין שם אהל שיחויץ בפני הטומאה שכל פחות מרום טפח כנגיעה הוא חשוב, וטומאה שתחתיו טומאה רצוצה היא כמו שביארנו.

הרמב"ם דייק בלשונו ולא כתב דמשום שזה טומאה רצוצה לכן נחשב כנוגע, אלא כתב להיפך: ד"כל פחות מרום טפח כנגיעה הוא נחשב וטומאה שתחתיו טומאה רוצה היא". כוונתו לומר פחות מטפח אינו דומה לרום טפח על טפח דטפח על טפח חויץ בפני הטומאה משא"כ פחות מרום טפח אינו חויץ

נגיעה היא. וכבר עמד על כך בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ג' סימן פ"ד) ובחזון איש (אהלות סימן כ' אות י'). וז"ל הדברי מלכיאל:

אכן דעת הרמב"ם נראה דס"ל דטומאה רצוצה אין לה דין מגע כלל שהרי לא הביא כלל הסברא דטומאה רצוצה הוי שם אחד עם מגע מצטרף. והשמיט רישא דמתניתין דרפ"ג דאהלות דמוקי לה רבי זירא בחולין קכ"ה בטומאה רצוצה וכן פירשה שם הרמב"ם בפירוש המשניות. וכבר תמה היש"ש בפרק העור והרוטב סימן ז' על הרמב"ם שלא הביא להלכה אוקימתא דאביי ורבא ור' יוחנן בזה, ונדרחק בדעתו וחלק עליו. ונראה דדעת הרמב"ם דכיון דאיתא בחולין שם דר"ש דאמר דרקב אין מטמא במגע פליג אר' יוסי בזה, דס"ל דאוהל ומגע חד שמא הוא וכ"כ התוספות בדף קכ"ו ד"ה מאן תנא, ס"ל להרמב"ם דטומאה רצוצה הוא ג"כ מדין אוהל וכפשטות לשון הש"ס בנזיר נ"ג ע"ב דיליף דטומאה בוקעת מאו בקבר דכתיב גבי אוהל וכפירש"י שם. דמ"ש התוספות דהוי לאו דוקא הוא דחוק. וכ"נ מלשון הרמב"ם בפ"ו מהט"מ דטומאה רצוצה הוא מגין אוהל וא"כ טומאה רצוצה מטמאה ברקב דמטמא באוהל. וקשה דא"כ למה אר"ש שרקב אינו מטמא במגע הא טומאה רצוצה ומגע הוי משם אחד כדר"ז בחולין קכה. ועכצ"ל דס"ל לר"ש דאף טומאה רצוצה לא הוי שם אחד עם מגע ואינו מצטרף.

וכן כתב החזון איש: "ואפשר דפסק כר"ש דפליג עליה דר' יוסי ולא משכח טומאת מגע בתרווד רקב בשום צד", ומוסיף החזון איש וכתב: "אבל צריך טעם דשביק מתניתין ועבד

דין של טומאה רצוצה. מה שאין כן דבר שמטבעו לא מטמא באוהל כמו עצם כשעורה שאינה מטמא באהל. ואין זה משום שחסר שעור אלא משום שמצד עצמם אינם מטמאים באהל. והא דאיתא באהלות (פ"ב משנה ד'): "אלו מטמאים באהל השדרה והגולגולת..." עיין בפירוש המשניות לרמב"ם בתרגום הרב קאפח, וז"ל:

והשדרה מטמאה ואפילו לא היה עליה כלום מן הבשר, וכן הגולגולת ואף על פי שאין עליה כלום מן הבשר, לפי שכל אחד מהן מטמא באהל מפני שתאר האדם ניכר בשני אלה והרי הן בכלל אמרו עצם אדם. ורובע והוא רובע הקב, וכבר בארנו שעור הקב בסוף פאה ובמקומות רבים זולתו. ורוב הבנין רוב הגוף. ורוב המנין רוב מנין האברים והם מאה ועשרים וחמשה אברים, וגם האברים הללו אין עליהן בשר כלל. הנה אלה שלשה שעורים בעצמות שאין עליהן בשר, האחד שיהו אותן העצמות יש בהן רוב שלד האדם שהם עצמותיו ואף על פי שאין בהן רובע הקב עצמות, והשני שיהא בהן רוב המנין והם מאה ועשרים וחמשה אברים ואף על פי שאין בהן רובע, והשלישי שיהא בהן רובע עצמות או יותר ואף על פי שאין בהן לא רוב בנינו ולא רוב מנינו, הרי אותן העצמות מטמאין באהל הואיל ויש בהן רובע מכל מקום. וכבר בארנו כי יסוד כל זה אמרו יתעלה בעצם אדם. ושלשת השעורים הללו ניכר בכל אחד מהן שהן עצם אדם, ודבר זה נראה בהן.

לפי זה הא דעצם כשעור לא מטמא באהל לא משום שחסר בשעור אלא משום שלא ניכר בהם תואר אדם כלשונו בפירוש המשניות.

על כן נחשב כנגיעה ומאחר ואינו חוצץ, טומאה שתחתיו טומאה רצוצה היא. אבל אין כאן הגדרה באשר לטומאה רצוצה, אם נחשב כנוגע או כמאהיל.

והנה, על פי הבנתם של דברי מלכיאל, הגר"ח (בחידושי ר' חיים הלוי) והחזון איש בשיטת הרמב"ם דס"ל כרבי שמעון, ועל פי זה ס"ל לרמב"ם דטומאה רצוצה אין לה דין מגע כלל, ועל כורחך דטומאה רצוצה היא טומאת אוהל ולא טומאתמגע, אם כן בורר שלא שייך הכלל של טומאה רצוצה אלא בדבר המטמא באוהל. ואפשר דעצם חידושו של הרמב"ם שצריך להיות דבר המטמא באהל, במחלוקת הנ"ל אם מאהיל על חצי זית באופן שיש בו משום טומאה רצוצה אם נחשב כמגע או כמאהיל, כתבתי זאת רק בדרך אפשר משום שלענ"ד זה נראה דחוק אחרי שהרמב"ם בפירוש המשניות פירש את המשנה באהלות כרבי זירא ובהלכות טומאת מת לא הסתייג מפורשות אלא רק השמיט, לא מסתבר שעל יסוד זה כתב סברא זו המנוגעת לכאורה למה שכתב בפירושו על המשנה. לדעתי מוטב להכנס דחוקים בפירוש הרמב"ם מאשר לקבוע שדברים בהלכות טומאת מת סותרים את דבריו בפירוש המשנה.

ג

לאור כל האמור למעלה נלע"ד דרך אחרת בהבנת הרמב"ם, והוא מה שכתב הרמב"ם (הלכות טומאת מת פרק ז' ה"ה): "זה כלל גדול בטומאת מת שכל דבר המטמא באהל מן המת אם היה רצוצ..." אין כוונתו להציא בשר פחות מכזית. דסוף סוף בשר המת מטמא באהל אם יש בו כשיעור, ורצוצה לומר דרך דבר שיש לו היכולת לטמא גם ללא מגע שם נאמר

בעדויות (פ"ג מ"א), על פי אוקימתא דר' זירא, מאחר ובניגוד לרמב"ם אין לנו שם הוכחה שלהלכה חזרו בהם, מסתבר שהם סוברים שטומאה רצוצה היא מדין מגע.⁴

אלא שמה שפשוט לו לבעל ישועות יעקב דאם טומאה רצוצה תורת מגע היא, אז גם בקברי עכו"ם נוכל לומר טומאה רצוצה בוקעת ועולה. לענ"ד עדיין יש מקום להסתפק. אמנם בתשובת דברי מלכיאל (תשובה פ"ד הנ"ל) בראשית התשובה סובר גם כן כדברי ישועות יעקב הנ"ל, וכתב: "אכן נלע"ד דבר חדש דעל פי הגמרא בחולין קכ"ה טומאה רצוצה הוי משם אחד עם טומאת מגע, אם כן נוכל לומר טומאה רצוצה גם בעכו"ם". אשר לספק שנדון לעיל, דאפשר שגם החולקים על הרמב"ם בגדר טומאה רצוצה יודו לדברי הרמב"ם שכלל זה של טומאה רצוצה אלא בדבר המטמא באוהל. לפי זה מאחר ועכו"ם לא מטמאים באוהל אי אפשר לומר אצלם טומאה רצוצה בוקעת ועולה.

באור שמח (הלכות טומאת מת פרק א' הלכה י"ג) הביא את דברי הגר"א:

והגר"א באדרת אליהו פ' חוקת כתב בקבר, קבר שלפני הדיבור או של עו"ג מטמאים במגע ולא באוהל פירוש שכנגד המת מלמעלה אם נגע בקבר אז הוא טמא מחמת מגע דטומאה בוקעת ועולה, אבל כשנוגע שלא כנגד המת אזי אינו טמא שאינו מטמא באהל עכ"ל,

ועיי"ש באור שמח שמבאר את דברי הגר"א על

4 מזה שהראב"ד לא השיג על השמטת הרמב"ם את דין צירוף של נוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית רצוף, בסוף פ"ד מטומאת מת אין ראייה, דאין דרכו של הראב"ד להשיג על השמטות.

ועיין בהלכות טומאת מת (פרק ד' הלכות ח' - ט):

עצמות המת שאין עליהם בשר אם נכרת בהן צורת עצמות הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם שאני קורא בהם עצם אדם, ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת: השררה והגלגולת ורוב בניינו ורוב מניינו, השררה כיצד...

שאר עצמות המת שאין בהן רוב מניין ולא רוב בניין ולא שדרה שלימה ולא גלגולת שלימה אם היה בהן רובע הקב הרי אלו מטמאים כמת במגע ובמשא ובאהל, היו פחות מרובע אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל.

על פי זה יש הבדל גדול בין בשר פחות מכזית שאינו מטמא באוהל לבין עצם כשעורה שאינה מטמאה באוהל. בבשר המת באופן מהותי שייכת בו טומאת אוהל אלא שבפחות מכזית שאינו מטמא אין כאן חסרון מהותי אלא חסרון מקרי, שחסר בשעורו, מה שאין כן בעצם כשעורה אין טומאת אוהל באופן מהותי ולא חסרון מקרי בשעור, דעצם שלא ניכר בה עצם אדם אין בה טומאת אוהל.

ד

בישועות יעקב (או"ח סוף סימן שמ"ג ס"ק ד') מסתפק בהא דקי"ל טומאה רצוצה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת אם הוא תורת אוהל או טומאת מגע, ונפ"מ לקברי עכו"ם. אשר לעצם ספקו, הרי ביארנו שלפי הרמב"ם על פי הבנת הדברי מלכיאל, הגר"ח והחזו"ן איש טומאה רצוצה היא תורת אוהל. אשר לר"ש משאנץ שמפרש את המשנה בפ"ג דאהלות על פי אוקימתא דר' זירא וכן הראב"ד שמפרש אותה משנה שנשנתה גם

פי האוקמתא דרבי זירא בחולין ומסביר את הירושלמי שאומר שמצאו את גוגולת של ארונא היבוסי תחת המזבח, דהטומאה היתה במקום שאין בו פותח טפח ורצוצה כמגע ומטמא אף קבר עו"ג. וכן הסביר את הירושלמי בתשובת דברי מלכיאל הנ"ל. ויש להוסיף שמדברי הגר"א שכתב "פירוש שכנגד המת מלמעלה אם נגע בקבר אז הוא טמא מחמת מגע דטומאה בוקעת ועולה, אבל כשנוגע שלא כנגד המת אזי אינו טמא שאינו מטמא באהל", אפשר ללמוד שאף על פי שטומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע, הוא מדין מגע ומטמא רק במגע בקבר ולא כשמאהיל על המקום. וכן משמע מדברי רש"י בחולין (דף קכה ע"ב) ד"ה "דכולה נגיעה היא": "אפילו הוא מאהיל למעלה מן הפשר הרבה כגון שהיו המגדלים גבוהים והטומאה למטה והוא מאהיל סמוך לראשיהן קרי נגיעה דכיון דהלמ"מ היא דטומאה רצוצה בוקעת הוי כמאן דמלי טומאה כל חלל שבין שני המגדלים ומהא לא תסייעיה לרבי יוחנן". ומשמע שאם האהיל מעל ראשיהן אינו מצטרף, ולכן כתב רש"י "סמוך לראשיהן", וכתב שהטומאה כמאן דמלי כל החלל ורק כשמכניס ידו שם ומאהיל שם חשיב נגיעה בטומאה ממש מדין טומאה רצוצה.⁵ וכ"כ החזון איש (אהלות סימן כ' אות יא).⁶

5 והפשט של רש"י בסוגיה לא כרמב"ם שהמגדלים אחד על השני, אלא כמ"ש החזון איש דלהלן, וכן במי נפתוח שם, שאין שני המגדלים אחד על השני, אלא עומדים זה בצד זה וטומאה רצוצה היינו בין רצוצה בגובה בין רצוצה ברוחב.

6 זו"ל שם: "ורצוצה בין שני מגדלים נמי דוקא במאהיל בין המגדלים, אבל מלמעלה כנגד

החצי זית כיון דשם מהני אהל למנוע מלבקוע לא חשיב נגיעה וצ"ע".